

چه کسی ترمز رامی کشد؟!

احسان خان محمدی

تصور کن سامانه پرسش و پاسخ مدرسه فقط به سؤال‌های کوتاه جواب می‌دهد؛ مثلاً: «امتحان چه ساعتی شروع می‌شود؟» روشن‌اند و اگر اشتباه کند، عذرخواهی می‌کند و راه درست را اما اگر روزی همین ابزار پاسخی گمراه‌کننده بدهد یا در برخورد با یک دانش‌آموز بی‌انصاف باشد، چه می‌شود؟ چه کسی باید بفهمد این خطا از کجا آمده و چطور جلوی تکرار آن را بگیرد؟ کسی که قبل از بروز خطا، چراغ‌های هشدار را روشن می‌کند تا فناوری از مسیر انسانی و درستش منحرف نشود.

دنیای
رشته‌ها

متخصص اخلاق هوش مصنوعی کیست و چه می‌کند؟

وقتی اسم «هوش مصنوعی» را می‌شنوی، شاید به برنامه‌نویس‌ها فکر کنی. اما پشت این کدها، کسانی هستند که نگهبان رفتار درست فناوری‌اند. متخصص اخلاق بررسی می‌کند سامانه‌های هوشمند چقدر منصفانه، امن و قابل اعتماد عمل می‌کنند. او با تیم‌های فنی و طراحان همکاری دارد تا قبل از انتشار محتوا، خطرها دیده و کنترل شوند. به زبان ساده، او مراقب است «هوشمندی» از انسانیت فاصله نگیرد. او کسی است که تضمین می‌کند فناوری، فقط سریع نباشد، درست هم باشد.

۲۶

نوجوان

شماره ۶ اسفند ۱۴۰۳

چرا این شغل مهم است؟

هرچه هوش مصنوعی را بیشتر وارد زندگی‌مان کنیم، خطر خطا هم بیشتر می‌شود. مقیاس بین خطاهای ناعادلانه در حد ممکن است در حد نمره‌های اشتباه باشد و گاهی در حد تصمیم‌های تکرارشان را بگیرد. جلوی تکرارهای تازه در جهان هم می‌گویند: «سامانه‌های هوش مصنوعی باید قابل اعتماد، قانون‌گو و شفاف باشند.» پس این شغل درست همان جایی کاربرد دارد که فناوری به انسان پاسخ می‌دهد و هوش مصنوعی باید یاد بگیرد با انصاف رفتار کند.

برای اینکه متخصص اخلاق هوش مصنوعی شوی، به چه مهارت‌هایی نیاز داری؟

برای ورود به دنیای اخلاق هوش مصنوعی لازم نیست نابغه کدنویسی باشی؛ بلکه وقتی یک سامانه اشتباه می‌کند، باید بتوانی بفهمی «چرا؟» پس لازم است تفکر نقادانه و تحلیل مسئله را خوب بلد باشی. باید بتوانی نیاز داری تا بتوانی مسیر تصمیم‌ها را ثبت و بررسی کنی. کمی آشنایی با داده و آمار هم به تو کمک می‌کند تا بفهمی خطا از کجا آمده است و چطور باید اصلاح شود. جدایی‌ناپذیر این تخصص‌هاست؛ چون همیشه باید میان نگاه فنی، انسانی و مدیریتی پل بزنی. حساسیت انسانی است؛ اینکه اثر تصمیم‌های هوشمند را در زندگی واقعی آدم‌ها ببینی، نه فقط روی صفحه نمایش.

بازار کار کجاست؟

هر جا هوش مصنوعی حضور دارد، اخلاق هم حضور دارد. بنابراین، همه حوزه‌ها، از آموزش و سلامت دیجیتال گرفته تا بانکداری و خدمات شهری، همه به افرادی نیاز دارند که خطرها را شناسایی و کنترل کنند. در شرکت‌های نوآفرین (استارت‌آپ‌های) ایرانی نیز شغل‌هایی مانند «ناظر اخلاقی داده»، «ارزیاب سامانه‌های هوشمند» و «کارشناس اعتماد دیجیتال» در حال شکل‌گیری است.

از چه رشته‌هایی می‌توان وارد این حوزه شد؟

این شغل فقط مختص برنامه‌نویس‌ها نیست. تو تقریباً از هر رشته‌ای می‌توانی به آن برسی؛ البته اگر علاقه و پشتکار داشته باشی. چون در هر رشته بخشی از سواد و مهارتی را که در این شغل نیاز داری، می‌آموزی. در رشته ادبیات و علوم انسانی، مهارت استدلال و اخلاق را می‌آموزی. در رشته ریاضی و فیزیک، منطق و نظم ذهنی را تمرین می‌کنی. در رشته علوم تجربی، نگاه علمی و مبتنی بر مشاهده را پرورش می‌دهی. و در هنرستان، رشته‌هایی مانند نرم‌افزار، شبکه یا رسانه، تو را با ابزارهای واقعی این حوزه آشنا می‌کنند.

اگر به این حوزه علاقه مندم، از حالا چه کار کنم؟

برای شروع سه تمرین ساده اما چالشی انجام بده:

۱. شناسایی خطاها: یک ابزار هوشمند را انتخاب کن و سه اشتباه احتمالی‌اش را حدس بزن؛ مثلاً سوگیری، ابهام یا بی‌دقتی. برای هر خطا یک راه اصلاح بنویس.
۲. بازبینی (چکلیست) اعتماد: پنج اصل شخصیات را بنویس: احترام، شفافیت، حفظ حریم، قلدری نکردن، ارائه منبع. گفت‌وگوی یک روبات را با این بازبینی بسنج.
۳. گزارش کوتاه: تجربه‌ات را بنویس: چه چیزی منصفانه نبود؟ چه پاسخی می‌توانست انسانی‌تر بادت باشد؟

که فقط شیفته سرعت نیستند، بلکه هوشمندانه‌تر به ما کمک کند. شاید یکی از آن‌ها خود تو باشی.

دانشگاه یا مهارت یا هر دو؟

برای اینکه بتوانی راحت‌تر در مسیر رشته اخلاق هوش مصنوعی ادامه بدهی دو گزینه داری: از دانشگاه: می‌توانی رشته‌هایی مثل مهندسی رایانه، علوم داده، فلسفه اخلاق یا حقوق فناوری بخوانی. این رشته‌ها می‌توانند تو را به اخلاق هوش مصنوعی برسانند. هر کدام از این دو گزینه را که انتخاب کنی، در هر حال باید سیراغ پروژه‌های علمی بروی و تجربه کنی. چون تنها با تجربه کردن است که می‌توانی چیزی را بسازی، امتحانش کنی، نتیجه‌اش را بسنجی و دوباره بهترش کنی.